

Kommunens arbete med invasiva växtarter

Ett kunskapsstöd

Till dig som berörs av invasiva arter i ditt arbete på kommunen

Det här materialet är tänkt att underlätta din kommuns arbete mot landbaserade invasiva växtarter. Materialet innehåller information om regler och arbetsområden, artinformation, checklistor, tips, fotografier och inblickar i hur andra arbetar. Allt material är helt fritt att använda, klippa och klistra i, publicera, lägga på hemsidan, trycka eller omformulera för att det ska passa din kommuns behov.

På Naturvårdsverkets hemsida hittar du uppdaterad information om bland annat regelverk, arter och olika bekämpningsalternativ.

Lycka till med ditt viktiga arbete!

Författare

Jörgen Wissman (SLU Centrum för biologisk mångfald, Institutionen för stad och land), Karin Runesson (Volt Biologi) och Johan Linnander (Naturvårdsverket).

Ett tack

till vår referensgrupp som bidragit med många bra inspel under arbetet med materialet: Åsa Rydell, Leksands kommun, Ann-Charlotte Abrahamsson, Halmstads kommun och Nils Carlsson, Länsstyrelsen Skåne.

Beställningar

tel: +46 8-505 933 40

e-post: natur@cm.se

www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

106 48 Stockholm

e-post: registrator@naturvardsverket.se

www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-8876-7

© Naturvårdsverket 2021

Tryck: Arkitektkopia, 2021

Grafisk produktion och illustration: AB Typoform

Illustration omslag och sid 14: Li Rosén Zobec

Förord

För några år sedan var kanske begreppet invasiva arter inte något vi var vana vid, men idag pratas det om detta i många sammanhang. De invasiva arterna får en allt större spridning och är ett växande problem i samhället som berör såväl kommuner som privata fastighetsägare. Invasiva arter ses som ett av de största hoten mot biologisk mångfald globalt och är ett problem att ta på största allvar. Som kommun är det viktigt att vara en föregångare, att ta tag i problemet nu och att försöka hitta nya arbetssätt. Inte minst för att kunna fortsätta vara en attraktiv kommun att leva i. De gröna miljöerna

bidrar ju både till vårt välbefinnande och spelar en viktig roll i olika ekosystemtjänster. Det känns därför väldigt bra att det nu finns ett material som tydliggör kommunens roll i arbetet med att förebygga och bekämpa invasiva växter. Men för att lyckas krävs att vi alla tar ett gemensamt ansvar. Ett gott samarbete mellan kommun, kommunmedborgare och andra aktörer är viktigt.

Anna Ograhn

Stadsarkitekt/chef strategisk planering
Leksands kommun

Innehåll

Vad är en invasiv art?	6
Vad säger lagen?	8
Invasiva växer i framtiden	9
Vad är kommunens roll?	10
Tillsammans bygger vi kunskap	14
Goda exempel	16
Hur arbetar andra	18
Checklistor för hållbart arbete mot invasiva växter	21
Fakta om invasiva växtarter	23
Jättebalsamin	24
Jätteleka	26
Gul skunkkalla	28
Blomsterlupin	30
Kanadensiskt gullris	32
Parkslide	34
Vresros	38

Vad är en invasiv art?

Sverige har vaknat med ett ryck när det gäller invasiva arter och förståelsen för hur allvarligt hotet är har ökat snabbt. Från att ha varit en fråga för vissa enskilda branscher har nu kraven och uppmärksamheten från allmänhet, media och politiker växt betydligt. Många insatser har påbörjats för att minska de negativa effekterna från invasiva arter och det pågår mycket arbete där olika aktörer och branscher tar fram riktlinjer, artlistor, regelverk och ny kunskap. Samtidigt byggs mycket erfarenhet upp runt det praktiska arbetet med att bekämpa invasiva växtarter, bland annat hos kommunerna. Just kommunerna har en mycket viktig roll i att begränsa de invasiva arterna, bland annat genom att kommunen ofta är en stor markägare inom och runt tätorterna. Kommunen är också en viktig förebild för andra markägare och samtidigt den instans som många vänder sig till med frågor som rör mark och natur.

En invasiv art kan beskrivas som en organism, till exempel en växt eller ett djur, som har flyttats från sitt vanliga utbredningsområde genom människans aktivitet och som på sin nya plats antingen tränger undan inhemska arter, medför ekonomisk skada eller är skadlig för människor. De flesta invasiva växtarter och växtsjukdomar i

Sverige har kommit in i landet genom att importerade trädgårdsväxter har rymt ut i naturen. Spridning av invasiva arter räknas idag som ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden i världen, tillsammans med förlust av arternas livsmiljöer och ett förändrat klimat. De två termerna invasiva främmande arter och invasiva arter används mer eller mindre likvärdigt.

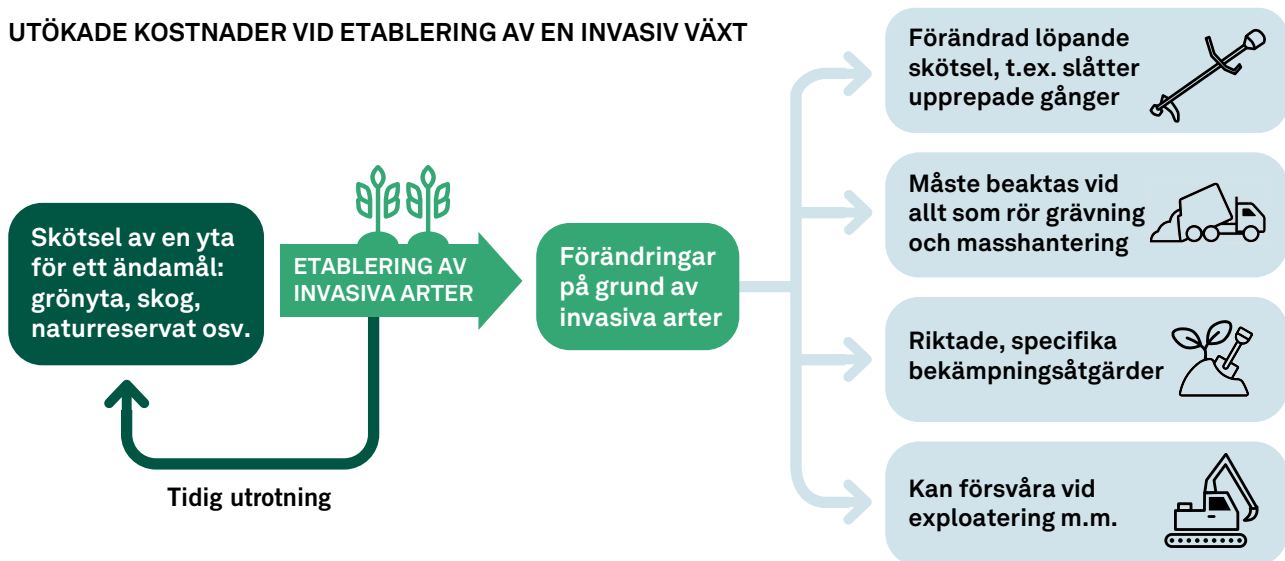
Invasiva växter breder ut sig på bekostnad av de "vilda" växtarter som finns i ett ekosystem genom att konkurrera om utrymme, ljus, näring och vatten. När sammansättningen av växter i ett område förändras kan det leda till många andra problem. Invasiva växter kan till exempel påverka tillgången på föda för pollinatörer som bin och humlor, orsaka erosion av stränder, försämra framkomligheten i naturen, ge negativa effekter för näringsverksamheter och mycket annat.

För en kommun eller annan stor markägare kan invasiva arter dessutom kräva långtgående förändringar i skötseln av ett område och därmed ökade kostnader. Det i sig kan vara skäl nog att snabbt göra utrotningsinsatser när ett nytt bestånd av invasiva arter etablerar sig. Man kan se en sådan insats som en investering för att slippa betydligt större kostnader och skador i framtiden.

FOTO: HAKAN TUNÖN

UTÖKADE KOSTNADER VID ETABLERING AV EN INVASIV VÄXT

Att tidigt ta bort invasiva arter gör att man slipper en hel del problem och kostnader. Vid en stor etablering av invasiva arter behöver skötseln av området förändras och man måste fokusera på begränsning och bekämpning av den invasiva arten. Områdets ursprungliga värden för till exempel naturvård eller rekreation kan bli lidande. Det kan också bli svårare att exploatera marken.

FOTO: JÖRGEN WISSMAN

Jättebalsamin togs en gång in i Sverige som en trädgårdsväxt. I naturen bildar dock arten stora och täta bestånd där inga andra växter får plats.

Vad säger lagen?

2015 kom EUs förordning om invasiva främmande arter. Till förordningen hör en förteckning på arter som samtliga EUs länder måste arbeta för att bekämpa och förhindra spridning av. Förteckningen utökas med jämna mellanrum och en uppdaterad förteckning finns alltid på Naturvårdsverkets hemsida.

Arter på EUs förteckning omfattas av ett totalt förbud. Alla länder, verksamheter och privatpersoner åläggs att inte handla med, sprida och hantera dessa arter. Detta innebär att plantskolor eller fröfirmor inte får sälja dem samt att exempelvis villaägare inte får flytta plantor till sin trädgård eller så frön. Alla markägare, som kommuner, är dessutom skyldiga att se till att inte arterna kan reproducera sig eller sprida sig.

Den svenska förordningen om invasiva främmande arter från 2019 bygger på EUs förordning men har nationella tillägg. Bland annat visar den att Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten är nationellt ansvariga myndigheter med uppdrag att vägleda Länsstyrelsen samt andra andra myndigheter och aktörer i samhället.

EUs förordning ger varje land möjlighet att skapa egna nationella förteckningar över invasiva arter som av någon anledning inte finns med på EUs lista. Arbetet med att ta fram en nationell förteckning över reglerade arter pågår i Sverige. Flera arter som inte finns på EUs förteckning kan alltså inom en snar framtid komma att omfattas av ett totalförbud i Sverige genom den nationella förteckningen.

FOTO: ERIK ROSENBLAD

Invasiva växter i framtiden

De växtarter som vi presenterar närmare i slutet av det här materialet är arter som redan ställer till stora problem i Sverige. Det finns en stor risk att problemen med invasiva arter i Sverige kommer att bli mer omfattande i framtiden. Om temperaturen stiger, speciellt vintertid, kommer fler arter att kunna överleva och reproducera sig i landet. Detta gäller både djur och växter, samt sjukdomar som kan påverka biologisk mångfald påtagligt. Dessutom finns det en risk att arter som skapar

stora problem i sydligare länder, men som vi under årtionden har ansett som beskedliga trädgårdsväxter på våra breddgrader, kan börja att reproducera sig här. Vi får alltså vara beredda på att problemen med invasiva arter kommer att öka i framtiden och dessutom bereda oss på att göra insatser även mot arter som tidigare inte har klassats som problematiska.

Egenskaper hos invasiva arter

De växtarter som ställer till det i svensk natur har hittat olika strategier för spridning och etablering, men det finns några egenskaper som är gemensamma hos de flesta av de arter som orsakar störst problem:

- De har egenskaper som gör dem attraktiva för oss människor, (till exempel vackert utseende eller bra växtkraft) så att vi vill ha dem och handlar med dem.
- Arterna måste kunna klara sig utanför våra odlingar och hitta ett sätt att smita från dessa. Många invasiva arter har hittat ut från odlingar genom trädgårdstippar, det vill säga när trädgårdsavfall slängs i naturen.
- De sprider sig lätt med frön eller genom att de kan klara sig i jord som flyttas.

Många av de växter som är problematiska ställer inte till några större problem i sina ursprungliga miljöer. En anledning till detta är att de där har fiender som växtätare, parasiter, sjukdomar av olika slag som har utvecklats under årtusenden tillsammans med växten. När växten tas ur sitt sammanhang har den alltså andra förutsättningar och uppträder då på ett annat sätt än vad den gör i sin ursprungliga miljö.

FOTO: ELLNORLINDBLAD

Vad är kommunens roll?

Ansvar för att förhindra spridning av invasiva arter är enligt lagen delat mellan flera olika aktörer i Sverige. Kommunen påverkas i flera olika roller, både som fastighetsägare, myndighet, park- och grönyteförvaltare, verksamhetsutövare i entreprenader och som ansvarig för avfallshantering.

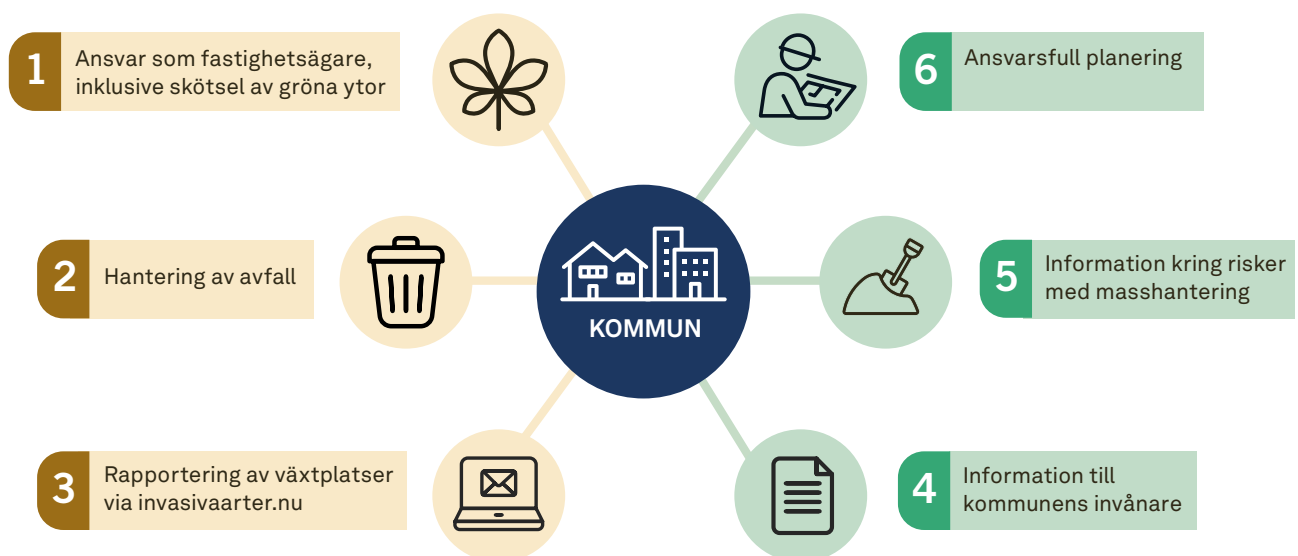
Arbeta smart mot invasiva växter

Utifrån lagstiftning, aktuell forskning och intervjuer med ett 20-tal svenska kommuner presenteras här sex olika nycklar till att arbeta långsiktigt hållbart mot invasiva växtarter. Grunden är EUs lagstiftning som säger att alla markägare måste se till att utpekade invasiva arter inte får spridas från fastigheten. Det innebär att man inte heller får sprida arten oavsiktligt när man till exempel flyttar jord. Att öka kunskapen om invasiva växter både internt, hos allmänheten och hos berörda branscher är därför viktigt.

På sidan 21–22 hittar du sex stycken checklistor som är direkt kopplade till de olika nycklarna nedan. Checklistorna är tänkta som ett stöd för att anpassa din kommuns verksamhet så att den följer aktuell lagstiftning kring invasiva arter. Checklistorna innehåller också förebyggande åtgärder, exempelvis information, som kan hålla nere kommunens kostnader för invasiva arter i framtiden. Checklistorna är utformade för att kunna användas fristående från varandra där det är lämpligt.

Nyckel 1. Ansvar som fastighetsägare

Kommunen är ofta en stor fastighetsägare och ansvarar för stora grönytor i tätorten. Att förhindra spridning av invasiva växter från dessa ytor ställer krav på kunskap hos både kommunanställda och entreprenörer som arbetar på kommunal mark. Till exempel behövs noggrann planering för att säkerställa att frön och rotdelar inte sprids med jordmassor. Vid nyanläggningar krävs medvetna växtval så att inte växter som är, eller riskerar att bli, invasiva planteras.

Sex nycklar till att arbeta långsiktigt hållbart mot invasiva växtarter. Nyckel 1–3 (brun) är lagkrav för arter som finns med på EUs förteckning. Nyckel 4–6 (grön) är åtgärder som kan förhindra spridning och leda till mindre kostnader nu och i framtiden.

Nyckel 2. Hantering av avfall

Växtavfall från invasiva arter ska tas om hand på ett bra sätt. Kommunala återvinningscentraler behöver strategier som säkerställer att frön, växt-delar och rötter från invasiva växter inte sprids vidare. Just nu pågår arbete med att se över nationell lagstiftning som rör avfallshantering och invasiva arter. Följ gärna det arbetet.

Nyckel 3. Rapportering av växtplatser

För att få en överblick över olika arters utbredning och spridningsmönster behövs kunskap om den aktuella utbredningen. Kunskapen är också värdefull för att kunna planera åtgärder där flera markägare är berörda. När kommunen får kännedom om en EU-listad invasiv växt ska detta därför rapporteras in via invasivaarter.nu. Bekämpningsåtgärder kan rapporteras in via länsstyrelsernas Uppdragsportal för att underlätta åiterrapportering och kunskapsuppbyggnad.

Nyckel 4. Information till kommunens invånare

Allmänhetens engagemang är viktigt. Informera gärna om invasiva växter via din kommuns olika kanaler och be samtidigt om tips på var invasiva arter finns på kommunens mark. Tipsa gärna om var man kan läsa mer, till exempel på Naturvårdsverkets webbplats.

Nyckel 5. Information kring risker med masshantering

Alla arbeten som innebär att man gräver eller flyttar på massor (jord, grus, lera eller sand) i områden där det finns invasiva växter medför en stor risk för spridning av dessa växter. Både frön och delar från växten kan leda till nya etableringar, beroende på vilken art det handlar om. Överlag är öppen ”störd” jord utan vegetation en plats där invasiva arter ofta etablerar sig, bland annat eftersom ljustillgången är mycket god och konkurrensen från andra arter obefintlig. För att förebygga problem med spridning i samband med masshantering är det en stor fördel att ha ett bra samarbete med olika aktörer som utför grävarbeten och masshantering i kommunen.

Nyckel 6. Ansvarsfull planering

Kommunens arbete mot invasiva arter bör starta redan på planeringsstadiet. Information om invasiva växter bör till exempel finnas med när olika planer tas fram och när kommunen köper och säljer mark.

Se till att alla drar åt samma håll

För att kostnadseffektivt hindra spridning av invasiva arter krävs samarbete. Det är onödigt att olika delar av en kommun drar åt skilda håll så att en del arbetar med bekämpning medan en annan del oavsiktligt sprider invasiva arter.

Viktiga frågor att ta ställning till inom din kommun kan därför vara:

- Vilka arter, utöver de arter som omfattas av lagkrav, ställer till stora problem lokalt och bör prioriteras?
- Vilka naturområden inom kommunen ska vi prioritera? (Exempelvis områden med höga naturvärden eller platser där risken för ytterligare spridning är stor.)
- Vilka verksamheter inom organisationen kan riskera att sprida och föra in invasiva arter?
- Vilka metoder ska användas vid bekämpning?
- Hur ska ansvarsfördelningen se ut internt i organisationen?

Invasiva arter i Vetlanda kommun

inventering, kunskapsmanställning
och åtgärdsförslag

En strategi eller en handlingsplan mot invasiva arter kan vara ett sätt att tydliggöra en kommuns prioriteringar och se till att alla arbetar mot samma mål.

FOTO: LINDA HELBERG

Vresros finns inte med på EUs förteckning över invasiva arter i dagsläget. Men få personer uppskattar en badstrand som förvandlats till ett taggigt snår.

FOTO: JÖRGEN WISSMAN

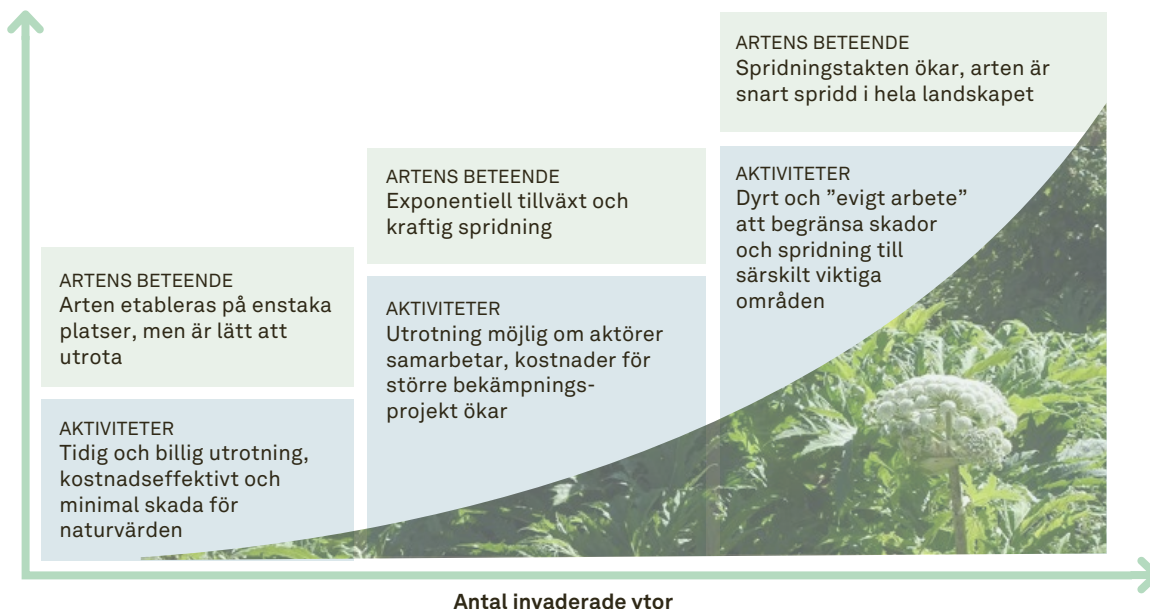
Parkslide och jätteslide (på bilden) finns inte med på EUs förteckning över reglerade invasiva arter. Arterna ställer dock redan till med stora problem i flera svenska kommuner.

Måste en kommun bekämpa växter som inte är förbjudna inom EU?

För att en art ska sättas upp på EUs förteckning över förbjudna arter krävs ett omfattande och tidskrävande arbete inom EU. De invasiva arterna är däremot inte långsamma utan har en snabb spridning, tvärs över alla administrativa och nationella gränser. Innan en art tas upp på EUs förteckning kan de därför ha hunnit ställa till med mycket

skada och blivit svåra att bekämpa. Det kan finnas mycket goda skäl att bekämpa vissa arter trots att de ännu inte omfattas av EUs totalförbud. Ett starkt argument är att det alltid är mest kostnadseffektivt att hindra invasiva arter redan innan de fått fäste i ett område. Inventera därför vilka arter som ställer till problem lokalt och gör ett medvetet val kring vilka växter som är prioriterade att bekämpa.

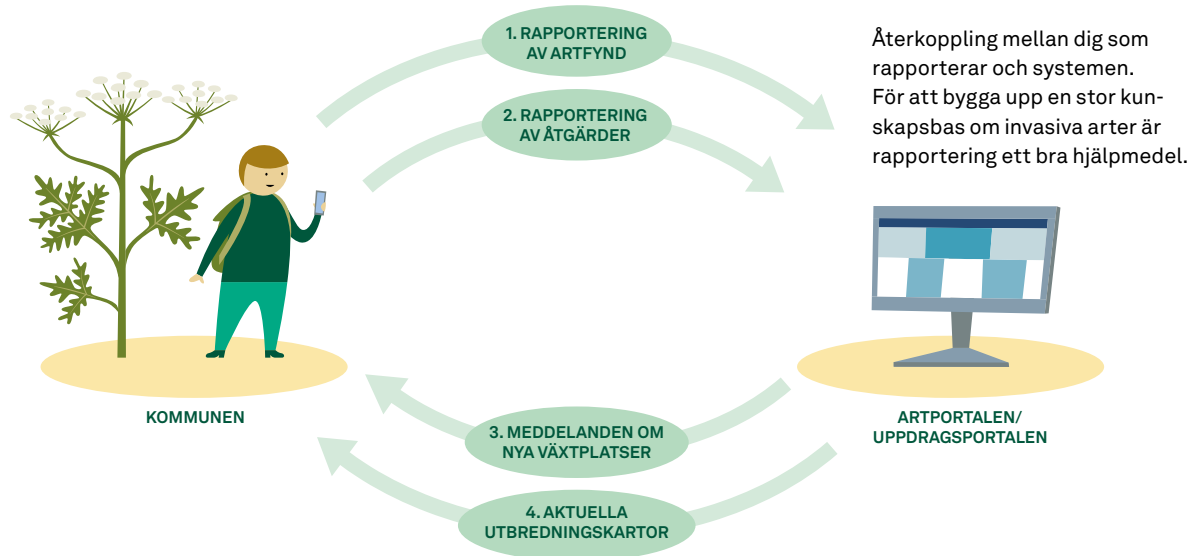
Kostnad i ekonomiska värden och skador på naturmiljöer

En hypotetisk kurva för en invasiv arts etablering. Både ekonomi och naturvärden kan ta stor skada om bekämpningsinsatser inleds sent. Flera av de invasiva arterna producerar osannolikt många frön. På bilden syns jätteloka. En enda planta av jätteloka kan varje säsong sätta 100 000 frön. Det räcker att varje växtindivid, under hela sin livslängd, ger upphov till så lite som två nya plantor för att utvecklingen av arten ska följa en exponentiell kurva. Att förhindra att en invasiv art får fäste är alltid det mest ekonomiskt fördelaktiga. Det är viktigt att både upptäcka, rapportera och bekämpa invasiva arter tidigt innan de har bildat stora bestånd och spridningen tar fart.

Tillsammans bygger vi kunskap

Naturvårdsverket, länsstyrelserna och SLU Artdatabanken har tagit fram verktyg som kan underlätta arbetet med invasiva växter i din kommun. Med hjälp av verktygen blir det dessutom lättare att gemensamt bygga upp kunskap om arterna, hur de sprids och vilken bekämpning som fungerar bra.

1. Rapportera invasiva arter

Det är lätt att rapportera in invasiva arter när du ser dem i naturen. Skriv in: **invasivaarter.nu** i en webbläsare på telefon eller dator så går det att börja rapportera på en gång.

Om man rapporterar anonymt får man ladda upp en bild för att bekräfta fyndet. Om du har skapat ett konto och är inloggad så behövs inget fotografi för att rapportera vilket kan underlätta vid dålig täckning. Fotografier för identifiering är dock alltid önskvärt.

Gamla inventeringar – hur rapporterar man det?

Om du redan har gjort inventeringar och har dem med koordinater i tabellformat, som Excel, kan det vara enklare att importera hela tabellen in i Artportalen på en gång. Så här gör du: gå in på artportalen.se – logga in – gå till fliken **Rapportera** och klicka på **Importera**.

2. Rapportera in åtgärder som kommunen har gjort i Uppdragsportalen

Länsstyrelsen ansvarar för att samla ihop information om de bekämpningsåtgärder som kommunerna har utfört. Länsstyrelsens ska rapportera till Naturvårdsverket, som sedan rapporterar vidare till EU. Länsstyrelserna har därför tagit fram ett nytt IT-stöd för inrapportering av åtgärder mot invasiva arter. IT-stödet i Uppdragsportalen vänder sig till samtliga aktörer som arbetar med åtgärder mot invasiva arter – däribland kommuner. I IT-stödet går det att både rapportera in och ta del av åtgärder som planeras och genomförs för att ta bort eller hindra spridning av invasiva arter. För att komma igång med tjänsten behöver du en behörighet som du får via Länsstyrelsen.

Eftersom det görs massor av olika små och stora åtgärder över hela Sverige är det bra att samla allt på en plats, så det går att lära något av det. När resultat från åtgärderna finns med i Uppdragsportalen går det att få en bättre bild över vad som fungerar och inte. På så sätt sätts varje bekämpning in i ett större sammanhang.

3. Få meddelanden när invasiva arter upptäcks i din kommun

Du kan få meddelande till din mail när en invasiv art rapporteras in via invasivaarter.nu eller [Artportalen](#). Du ställer själv in vilket geografiskt område du är intresserad av, till exempel en kommun. För att kunna skapa bevakningar behövs ett konto hos SLU Artdatabanken. Läs mer på bevakningar.artfakta.se/bevakningar

4. Se både aktuell utbredning och utförd bekämpning

Artdatabankens tjänst **Fyndkartor** visar både utbredning och genomförd bekämpning av invasiva arter. Kartan baseras på inrapporteringar till Artportalen och ett antal andra datakällor. Från början av 2021 kommer rapporter om bekämpning från Länsstyrelsens rapportsystem IAS i Uppdragsportalen automatiskt att överföras och visas upp i fyndkartan. Läs mer på fyndkartor.artfakta.se

Sök pengar från LONA

Pengar från Lokala Naturvårds-satsningen (LONA) går att söka för projekt som rör invasiva arter som inte finns med på EUs förteckning. Många kommuner driver redan idag LONA-projekt, både för kartläggning, utvärdering av metoder och information till allmänheten. Sök i LONA-registret på Naturvårdsverkets webbplats för mer inspiration.

Naturvårdsverkets nyhetsbrev

Naturvårdsverkets nyhetsbrev om invasiva arter kommer ut fyra gånger om året. Genom att prenumerera på nyhetsbrevet så får du snabbt information om det senaste kring till exempel lagstiftning och vägledning. Du anmäler dig på Naturvårdsverkets webbplats. Sök på nyhetsbrev invasiva främmande arter.

Sidor för mer information

Uppdaterad information hos Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten

På [Naturvårdsverkets](#) webbplats finns samlad och uppdaterad information. Där kan du läsa om arterna, vad som gäller och få råd och vägledning om invasiva växter och djur på land. naturvardsverket.se/invasiva-frammande-arter

På [Havs- och vattenmyndighetens](#) webbplats finns motsvarande information om främmande och invasiva arter i vatten. <https://www.havochvatten.se/frammandearter>

I Sverige finns i huvudsak två digitala källor som visar allmän information om arter. Det bara att söka på den art man är intresserad av för att få mer information. Dessa sidor är:

Den virtuella floran linnaeus.nrm.se/flora/

Artfakta artfakta.se

Naturvårdsverkets hemsida om invasiva arter

naturvardsverket.se/invasiva-frammande-arter

För mer specialiserad och fördjupad läsning med internationell prägel finns:

NOBANIS nobanis.org

CABI cabi.org/ISC

Goda exempel

Mycket bra arbete pågår. Den här idébanken lyfter fram en liten del av allt det som sker runt om i landet. Använd dig av idéerna här för att bli inspirerad och vidareutveckla dem gärna. Använd med fördel regionala sammankomster och samverkansytor för att fortsätta att dela goda exempel.

2. Informationsdag

När kommunerna Osby och Östra Göinge ordnade en informationsdag på återvinningscentralen tillsammans med Länsstyrelsen Skåne kunde besökarna bland annat ställa frågor om bekämpning, transport och sortering av växtavfall från invasiva växter. Kommunerna samlade samtidigt in tips på växtplatser på kommunal mark. På plats på återvinningscentralen fanns företag som arbetar med bekämpning och flera olika invasiva växter fanns "utställda".

3. Information på sopkärlet

Telge Återvinning informerade om ovälkomna gäster i trädgården genom att hänga skyltar på 8000 soptunnor hos villaägare. Materialet presenterade fyra invasiva växter som ställer till problem i kommunen och tips på hur man ska hantera växtavfallet.

1. Skyltar till återvinningscentralen

Karlstads kommun har tillsammans med Karlstads Energi tagit fram tydliga skyltar till återvinningscentralen. Den första är en stoppskylt placerad vid behållaren för trädgårdsavfall. Den andra skylten visar var besökaren ska slänga växtavfall från invasiva arter.

4. Bekämpning och samarbete gör att jättelokan minskar

Höganäs kommun erbjuder sedan 2004 allmänheten gratis hjälp med bekämpning av jätteloka. Sedan dess har man utfört bekämpning på ungefär 150 lokaler i kommunen och åtgärderna har lett till en kraftig minskning av arten. Förutom att man idag håller uppsikt över ett tiotal lokaler där man bekämpar fröplantor tillkommer bara en eller två nya växtplatser per år.

10. Soptunnor i naturreservatet

Uppsala kommun och Upplands botaniska förening har satt ut soptunnor i två områden i det kommunala naturreservatet Årike Fyris. Via skyltar uppmanas allmänheten att rycka upp eller klippa av plantor av jättebalsamin och lägga i soptunnorna.

9. Gratis transport av avfall

För att uppmuntra privatpersoner, samfälligheter, byar och föreningar att bekämpa invasiva växter erbjuder Leksands kommun gratis hämtning av väl förpackat växtavfall. Genom en speciell mailadress kan man kontakta kommunen och be att få säckar upp-hämtade.

8. Plan innan du gräver

För att gräva på kommunal mark i norska Ålesund krävs en åtgärdsplan för invasiva arter. I planen ska entreprenören analysera området och visa hur man planerar att hindra spridning av invasiva arter. Planen ska vara framtagen av biolog eller motsvarande och lämnas in samtidigt med ansökan om grävstillstånd.

7. Samarbete över landsgränsen

Umeå kommun deltar tillsammans med Länsstyrelsen i Västerbotten i det svensk-finska projektet INSPECT. Ett av huvudmålet är att ta fram handlingsplaner för vresros och jättebalsamin anpassat till olika naturtyper. Planerna ska visa hur bekämpning och efterkontroller kan planeras, genomföras och följas upp. Läs mer på INSPECT:s hemsida eller följ projektet på Facebook.

5. Påminnelse till markägare

Varje år i april skickar Falkenbergs kommun ut ett informationsmaterial till alla markägare i kommunen som har jätteloka på sin mark. I materialet påminner kommunen om de lagkrav som finns att bekämpa arten. Bilagt finns också kontaktuppgifter till företag som går att kontakta om man inte har möjlighet att bekämpa själv. Efter sommaren gör kommunen en uppföljning på ett stickprov av fastigheterna.

6. Samarbete med Trafikverket

För att bekämpa blomsterlupin i vägkanterna samarbetar Skellefteå kommun med Trafikverket. Med stöd från ett LONA-projekt har man bland annat kunnat anställa två sommarpraktikanter som inventerat vägkanter. Trafikverket har ansvarat för bekämpningen. Både Trafikverket och kommunen har också passat på att sprida information om invasiva växter i samband med bekämpningsåtgärderna.

Hur arbetar andra

Ibland är det värdefullt att se hur andra arbetar. Här följer därför tre exempel på hur arbetet mot invasiva arter just nu kan se ut i en kommun.

Helsingborg

Helsingborgs kommun har på grund av sitt läge i södra delen av landet ganska stora problem med invasiva växter. Idag bekämpar man främst EU-arterna jätteloka, jättebalsamin och gudaträd samt ytterligare tre arter som ställer till stora problem i kommunen, nämligen sykomorlön, vresros och parkslide.

Nina Syde och Linda Hellberg är naturvårdare på Stadsbyggnadsförvaltningen. De berättar att man under 2020 bildat samverkansgrupper kring invasiva arter där både kommunala förvaltningar och kommunala bolag ingår. Även Länsstyrelsen i Skåne samt ledningsägare för VA och el finns med. Målet är att alla som är berörda av frågan ska ha god kunskap om invasiva arter och att det ska finnas ett gott samarbete. Även internt inom stadsbyggnadsförvaltningen har man bildat en grupp som delar kunskap och erfarenheter om invasiva arter. Den stora utbredningen av både parkslide och jätteloka gör till exempel att

många efterfrågar vägledning hur områden med dessa arter ska hanteras.

Kommunen är just nu också i startgroparna för att ta fram en kommunal handlingsplan för invasiva växter. Handlingsplanen ska visa ställningstaganden och prioriteringar för arbetet med invasiva arter i Helsingborg. Under 2021 ska kommunen dessutom handleda ett examensarbete där man ska titta närmare på förutsättningar för bekämpning av invasiva arter med glyfosat, med hänsyn till flertalet faktorer såsom närhet till vatten och skyddade områden.

Emelie Lewin är avdelningschef på drift och underhåll på Stadsbyggnadsförvaltningen. Hon lyfter fram att kommunen sett ökade kostnader för bekämpning av invasiva arter, och främst de som finns med på EUs förteckning. Inför 2021 har därför arbetet mot invasiva arter fått utökade resurser och är nu skilt från andra aktiviteter inom driften. När kommunens handlingsplan är klar hoppas hon att arbetet mot invasiva arter blir en naturlig del av alla medarbetares uppgifter, men är medveten om att det kommer att krävas planering, tid och tålamod för att nå dit.

Helsingborg har under flera år, stegvis, restaurerat stränder från ogenomträngliga snår med vresros. Här tas rotsystem bort med hjälp av en grävmaskin med gallerskopa.

Att arbeta med invasiva arter är inget nytt för Helsingborg. Mellan 2017 och 2019 genomfördes ett LONA-projekt för att utvärdera giftfri bekämpning av jätteloka och parkslide. Kommunen har dessutom under flera år arbetat med att ta bort vresros och successivt återskapa strandmiljöer. Många kustmiljöer har sedan mitten på 1900-talet vuxit igen och dominerades bitvis helt av vresros när restaureringen startade.

Gagnef

Gagnefs kommun har ungefär 10 000 invånare. Pia Söderström, Miljö- och byggchef, tycker att en stor fördel i en mindre kommun är att man enkelt kan samarbeta över förvaltningarna. Tjänstemän och politiker har bland annat gjort besök i fält tillsammans och diskuterat problemen med invasiva växter. Sedan 2018 driver kommunen ett projekt med fokus på jättebalsamin, jätteloka och parkslide.

Gagnef har precis som många andra kommuner stora problem med invasiva arter som sprider sig från gamla ”byatippar” och andra platser där människor dumpar trädgårdsavfall. Många gånger ligger denna spridningskälla placerad där det är svårt att komma åt, som i älvslänter eller ner mot någon av de många småsjöarna i kommunen.

För att hindra fortsatt dumpning arbetar kommunen därför med information till allmänheten parallellt med rena bekämpningsåtgärder. Kommunen gör till exempel utskick till boende i de områden där man arbetar för att koordinera arbetet och för att undvika att själva spridningskällan finns kvar utanför kommunens mark. På flera platser har skyltar satts upp för att informera om att tippning är förbjuden.

Det är främst Arbetsmarknadsenheten som utför arbetet. De har tagit fram kartskikt som visar alla kända lokaler för de tre arterna i kommunen. Även alla kända tippningsplatser för trädgårdsavfall är kartlagda för att man ska kunna strukturera och följa upp arbetet. Eftersom terrängen ofta är minst sagt kuperad experimenterar man med olika typer av redskap och metoder.

Rupert Tansley är arbetsmarknadskonsulent på Arbetsmarknadsenheten och jobbar främst med integration. Han har startat en Facebook-grupp där allmänheten snabbt kan tipsa kommunen om nya lokaler med invasiva arter. Kommunen kan också kommunicera ut om och när man ska bekämpa och uppmanar då allmänheten att komma och

GAGNEF

2019-05-14

Markägare och närboende

Bekämpning av jättebalsamin

Jättebalsamin är en invasiv främmande art som hotar den biologiska mångfalden. Den är listad på EU:s förteckning över invasiva främmande arter vilket innebär att den bland annat är förbjuden att importera, odla och sätta ut i naturen. Kommunen arbetar för att bekämpa arten, i första hand på egen mark.

Vi skriver till dig som markägare/närboende eftersom vi ser att du har jättebalsamin på din mark eller alldeles i närheten. Med detta brev vill vi göra dig uppmärksam på de problem som arten medför och uppmanar dig att bekämpa den på din egen mark.

Vi bifogar två informationsblad om jättebalsamin.

Hör gärna av dig till Rupert Tansley, telefonnummer 0241-251 40, för mer information.

Med vänliga hälsningar

Pia Söderström
Miljö- och byggchef

Information till närboende i samband med bekämpningsåtgärder på kommunal mark.

hjälpa till. För att kunna arbeta effektivt under sommaren har Rupert fått hjälp av personal från Arbetsmarknadsenheten och SFI (svenska för invandrare) och funderar också på att låta sommarjobbade skolungdomar arbeta med bekämpning under den kritiska tiden på sommaren när den ordinarie personalen har semester.

Oslo

Den norska lagstiftningen kring invasiva arter skiljer sig något mot den svenska och förutsättningarna för kommuner ser därför något annorlunda ut. En utblick åt väster är ändå intressant, inte minst eftersom man i Norge byggt upp erfarenhet av invasiva arter under en relativt lång tid.

I Oslo kommun har man arbetat med bekämpning av invasiva arter i ungefär 15 år. Kommunen har delat in de invasiva växterna i två grupper. Den första gruppen består av arter som man bekämpar med målet att helt utrota i kommunen. Grupp två består av arter som man bekämpar på platser där stora biologiska värden hotas.

I den första gruppen ingår arterna jätteloka, tromsöloka, jättebalsamin, brun tulkört och ryssgubbe. För dessa arter utför kommunen

bekämpningsåtgärder på alla växtplatser man får kännedom om, oavsett markägare. Undantaget är inne i privata trädgårdar, där man istället informerar om arten med hjälp av brev. Bård Brede sen arbetar på Bymiljøetaten i Oslo kommun. Han upplever att det på senare år har varit ganska stor uppmärksamhet kring invasiva arter, i synnerhet kring jätteloka, och att kommunen därför haft ett stort stöd från allmänheten i sitt arbete. Förutom att bekämpa alla kända växtplatser för dessa arter har en entreprenör också i uppdrag att varje år systematiskt söka efter nya växtplatser längs alla vattendrag i kommunen, från källan och till utloppet i havet. Kostnaden för dessa systematiska åtgärder har minskat i takt med att bekämpningen ger resultat.

Den andra gruppen invasiva växtarter bekämpar Oslo kommun på platser där stora biologiska värden hotas. Inom kommunen har man gjort prioriteringen att det är öarna i Oslofjorden, all ängsmark och skyddade områden som är de viktigaste platserna. För arterna i grupp två räknar man med att få fortsätta bekämpa framöver, men genom att hålla dem tillbaka förebygger man att kostnaderna skenar i framtiden.

När kommunen själv utför grävarbeten nära värdefulla naturområden finns en rutin som hanterar hur massor ska hanteras där det kan finnas växtdelar eller frön från invasiva arter. Rutinen uppdateras just nu för att få in speciella råd för parkslide och pestskräp. När entreprenörer arbetar

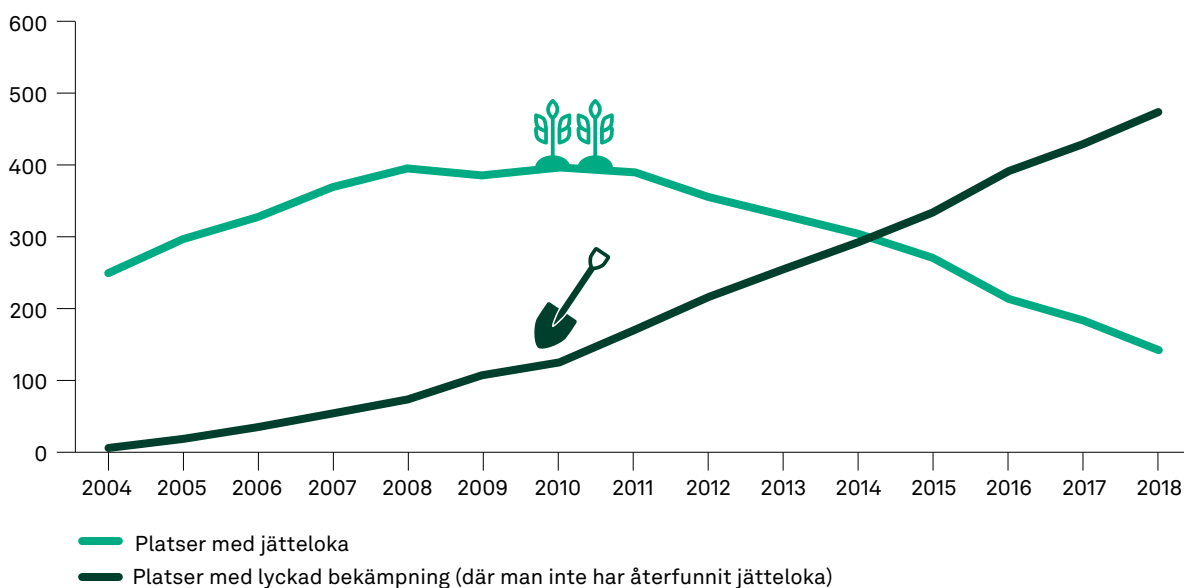
i områden där arter från grupp ett kan finnas på kommunal mark ska kommunen ge synpunkter på hur massorna ska hanteras. Det handlar främst om att ta hand om massorna lokalt samt i andra hand köra dem i täckta transporter till någon av de två deponierna i Oslo som har rutiner för att ta hand om massor med invasiva växter.

I Norge är det krav på en skriftlig ekologisk riskutvärdering när nya parkanläggningar planeras. Detsamma gäller för nya planteringar längs vägar. (§ 23 Forskrift om fremmede organismer) För de växter som ska användas ska både spridningsegenskaper och risk för skadlig påverkan på den biologiska mångfalden utvärderas. Bård och hans kollegor går alltid igenom dessa riskutvärderingar.

Konkreta bekämpningsåtgärder kostar idag Oslo kommun runt 2,5 till 3 miljoner norska kronor årligen i form av kostnaden för rena bekämpningsåtgärder. Kommunens egen insats för till exempel koordinering tillkommer, liksom den anpassade skötsel som krävs på vissa ytor på grund av invasiva arter. I den anpassade skötseln ingår till exempel att slå ytor med ryssgubbe tidigt på säsongen innan arten blommar för att förhindra spridning.

Oslo kommun har ett gott samarbete med flera olika frivilligorganisationer, som vänföreningar, botaniska föreningar och naturskyddsföreningar, som tar ansvar för bekämpning på särskilda platser i kommunen.

Genom systematiska åtgärder har Oslo kommun hittills mer än halverat antalet växtplatser för jätteloka.

Checklistor för hållbart arbete mot invasiva växter

Sveriges kommuner har kommit olika långt i sitt arbete och har i varierande grad redan utformat strategier för sitt arbetssätt. Här följer sex checklistor som vid behov kan användas för att anpassa din kommuns verksamhet så att den följer aktuell lagstiftning kring invasiva växtarter. Checklistorna innehåller också förebyggande åtgärder, exempelvis information, som kan hålla nere din kommuns kostnader för invasiva arter i framtiden. Checklistorna är utformade för att kunna delas upp och användas fristående från varandra där det är lämpligt.

FOTO: MAGNUS STENMARK

1. Kommunens ansvar som fastighetsägare

- Vi har aktuell information om var invasiva växter finns på vår mark.
- Vi har tagit ställning till vilka växtarter, utöver de som arter som är kopplade till lagkrav, som ska bekämpas.
- Vi som arbetar med både förvaltning och mark- och anläggningsarbeten kan identifiera och har god kunskap om de invasiva växtarter som finns i kommunen. Vi har också kunskap om vilka lagkrav som finns och vilka risker för spridning som finns i verksamheten.
- Vi uppdaterar oss ständigt så att vi utför en korrekt bekämpning för varje art och växtplats, utifrån aktuell kunskap.
- Vi gör medvetna val och ser till att vi inte använder arter som är, eller riskerar att bli, invasiva när vi planerar och anlägger parker och andra offentliga rum.
- Vi har rutiner som säkerställer att frön, växtdelar eller rötter från invasiva växtarter inte följer med schaktmassor, jord, maskiner eller utrustning.
- Vi ställer krav vid upphandling av mark-, transport- eller grönytearbeten att inga invasiva arter skall spridas från, till eller inom kommunens mark.
- Vi ställer krav på kunskap och riskminimering gällande invasiva arter hos entreprenörer som arbetar på kommunens mark.
- Vi samverkar med fastighetsägare i närområdet vid bekämpningsåtgärder.
- Vi följer upp utförd bekämpning av invasiva arter.
- Vi följer utvecklingen kring till exempel lagstiftning och bekämpningsmetoder och sprider informationen internt.

2. Hantering av avfall

- Vi ser till att besökare redan innan besöket på återvinningscentralen kan göra rätt. (Sorteringsguide, information på hemsidan, information från kundtjänst etc.)
- Vi som arbetar på återvinningscentralen har god kunskap om invasiva växter, inklusive hur olika arter identifieras, och hur avfall från dessa ska sorteras.
- Det är lätt att slänga invasiva växtarter på rätt plats på återvinningscentralen.
- Vi informerar om hur transporter av invasiva växter skall ske för att inte riskera ytterligare spridning.
- Vi har strategier som säkerställer att frön, växtdelar och rötter från invasiva växter inte sprids från våra återvinningscentraler.
- Det är tydligt vart vi hänvisar massor som vi eventuellt inte kan ta emot.
- Vi följer utvecklingen (lagstiftning, branschråd etc.) och sprider informationen internt.

3. Rapportering av växtplatser via invasivaarter.nu

- Vi rapporterar skyndsamt in växtplatser för EU-listade invasiva växtarter, och andra regionalt problematiska arter som vi får kännedom om, via invasivaarter.nu.
- Vi ser till att växtplatser och utbredning av EU-listade växtarter, och de övriga arter som kommunen har beslutat att bekämpa på kommunägd mark, är kartlagda och att informationen finns tillgänglig för berörda avdelningar inom kommunen.
- Vi följer utvecklingen (vilka arter som ska rapporteras etc.) och sprider informationen internt.

4. Information till kommunens invånare

Vi har lättillgänglig information till allmänheten om:

- Vad en invasiv växtart är, vilka problem de medför samt hur man identifierar de vanligaste invasiva växterna i kommunen.
- Vad som gäller om en privatperson har en invasiv växtart på sin egen fastighet.
- Att information om bekämpning finns på Naturvårdsverkets hemsida.
- Vart privatpersoner ska vända sig om de hittar invasiva växter på kommunens mark.
- Att privatpersoner kan rapportera in invasiva växter i naturen via www.invasivaarter.nu.
- Att det är förbjudet att tippa eller dumpa trädgårdsavfall i naturen.
- Vad som gäller för transport av avfall som innehåller invasiva växtarter.
- Vad som gäller på återvinningscentralen

5. Information kring risker med masshantering

- Vi samverkar med kommunala bolag, avfallsbolag och ledningsägare i kommunen.
- Vi sprider kunskap om risker med invasiva växtarter och masshantering.
- Vi informerar om de lagkrav som finns.
- Vi håller oss uppdaterade om nya riktlinjer.

6. Ansvarsfull planering

- Frågan om invasiva växtarter beaktas på ett tidigt stadium när vi tar fram detaljplaner.
- Invasiva arter hanteras i planbeskrivningar och genomförandebeskrivningar.
- Vi ser till att information om invasiva arter finns med när kommunen köper eller säljer mark.
- Vi följer utvecklingen (lagstiftning etc.) och sprider informationen internt.

Fakta om invasiva växtarter

Här presenteras de invasiva växtarter som ställer till med de allra största problemen i Sverige idag. Du får också tips på hur du begränsar och bekämpar dem.

De växtarter som beskrivs är de som orsakar störst skador på natur, kostar samhället stora resurser och, i fallet med jätteloka, kan vara farliga för människors hälsa. Det finns dock många fler växtarter som är invasiva, eller är på gång att börja uppträda invasivt. Man kan se det som en gradient från harmlösa växtarter som går alldeles utmärkt att odla i rabatter till de värsta arterna. Vi har här koncentrerat oss på de arter som ställer till riktigt stora problem just i dagsläget.

Så fungerar spridningen

Det kan tillsynas verka enkelt att stoppa växtarter från att sprida sig. Arter som sprids med frön hindrar man från att sätta frukter eller blomma och för arter som sprids med rötter ser man till att jorden där de växer inte flyttas eller att den renas från rötter. Inbyggt i problembilden är dock att vi i Sverige har reagerat sent på problemen med invasiva arter. Det är inte svårt att stoppa en växt om den stoppas tidigt och kraftfullt, men många av våra mest problematiska arter har redan en omfattande spridning runt om i landskapet. Eftersom varje bestånd kan ge upphov till nya bestånd så riskerar spridningen att öka exponentiellt. Det gör att det blir svårt och dyrt att stoppa en art när den väl har fått fäste. Det är väldigt viktigt att man inte bara fokuserar sina insatser på stora bestånd utan också ser till att ta bort mindre, till synes, oproblematiska bestånd eftersom de kan ge upphov till ny spridning.

Framtida problemarter

Generellt är det fler arter att hålla koll på ju längre söderut i landet man befinner sig. Men med ett ändrat klimat kan arter som tidigare inte klarat sig så bra och som har varit beskedliga i odling börja reproducera sig och bete sig på ett annat sätt även längre norrut. Det är alltså inte enbart arter som vi inte haft förut i Sverige som kan börja ställa till problem utan även arter som tagits hit för en lång tid sedan.

Det finns således en stor mängd arter som skulle kunna ställa till problem i framtiden, speciellt i ett förändrat klimat. Att ta bort arter som börjar sprida sig i ett tidigt stadie har fördelar både för natur och ekonomi. Även om kostnaderna kan verka vara stora för bekämpningsåtgärder kan det visa sig att det är en billig investering för att undvika mycket större kostnader i framtiden. Åtgärder mot till exempel blomsterlupin visar hur dyrt och omfattande arbetet mot invasiva arter kan bli om man låter spridningen gå för långt innan insatser sätts in.

Regler inom EU

De arter som finns med på EU:s förteckning (EU-förordning 1143/2014) får inte:

- Importeras
- Säljas
- Odlas
- Tillåtas reproducera sig
- Transporteras
- Användas
- Bytas
- Släppas ut i naturen
- Hållas levande

Detta betyder att dessa arter skall bekämpas och tas om hand så de inte riskerar att spridas vidare. Växterna får enbart transporteras till återvinningscentral eller liknande och enbart i slutna säckar eller behållare så att inga växtdelar kan spridas längs vägen.

Jättebalsamin

Jättebalsamin (*Impatiens glandulifera*) är en ettårig och storvuxen ört som kommer från Himalaya. Den sprids enbart med frön och kan blomma mellan juli och september.

Arten finns med på EUs förteckning över invasiva arter vilket betyder att den enligt lag inte får flyttas, odlas, saluföras eller tillåtas att reproducera sig.

Jättebalsamin är invasiv eftersom den har:

- Förmåga att bilda höga och täta bestånd som täcker i princip all övrig vegetation på platsen.
- En snabb start på våren. Jättebalsamin gror innan de flesta andra arter börjar växa. En snabb tillväxt gör sedan att bestånd snabbt etableras.
- En stor fröproduktion. Antalet kan variera, men en planta får i medeltal 700 frön.
- Hög täthet av frön i jorden (fröbank). Även om fröna är kortlivade får man räkna med att åtminstone några frön överlever två år eller längre.
- Stor spridningsförmåga via vatten.
- Blomning tillräckligt tidigt på säsongen för att varje år kunna producera mogna frön. Fortsätter att blomma och sprida frön långt in på hösten.

Varför är jättebalsamin ett hot mot biologisk mångfald?

Jättebalsamin blir över två meter hög. Den kan bilda stora och täta bestånd med upp till 70 vuxna plantor per kvadratmeter och skuggar på så sätt effektivt ut andra växter. Dessutom bildas tjocka lager av gamla och vissna stjälkar på platsen som gör att andra arter får svårt att etablera sig. I områden med brist på pollinatörer finns farhågor om att jättebalsamin, som är mycket omtyckt av insekter, gör att inhemska flora inte blir tillräckligt pollinerad och därför får en minskad frösättning.

Här växer jättebalsamin idag

Jättebalsamin trivs bäst i fuktig och näringsrik miljö. Exempel på vanliga växtplatser är översvämmade åstränder, i närheten av dammar, sjöar eller diken samt i sumpskogar eller sänkor. Den kan även hittas i andra näringsrika miljöer som till exempel gamla komposter eller gödselstackar.

■ Utbredning av jättebalsamin i Sverige baserat på observationer i Artportalen, 1995–2020 (Observera att detta bara är rapporteringar, vilket gör att det är större sannolikhet att arten har rapporterats där det bor fler människor). I Artportalen är det bara i Härjedalen och Torne lappmark där arten inte är rapporterad alls.

Andra problem med jättebalsamin

Arten är ettårig vilket betyder att den växer från frö till blommande individ på ett år och sedan dör. Detta kan i sig vara ett problem längs vattendrag där jättebalsamin konkurrerat ut alla andra arter. Risken för erosion ökar nämligen när strandkanten står utan vegetation under vinter och vår.

Hur sprids jättebalsamin

Växten är ettårig och sprids därför bara med frön. Växten kan själv sprida sina frön upp till sju meter från moderplantan. Om fröna hamnar i vatten kan de flyta med vattnet långa sträckor.

Människor sprider jättebalsamin på olika sätt:

- Genom att plantera växten.
- Indirekt spridning när frön fastnar på till exempel skor, däck och maskiner.
- När man flyttar på jord som innehåller frön.
- Dumpning av trädgårdsavfall.

Så arbetar du med jättebalsamin

Begränsa

Slå av, eller ännu hellre dra upp, plantorna vid eller innan blomning så att frösättning aldrig sker. Detta behöver göras två eller tre gånger varje år. (Beroende var i landet man befinner sig.) Tänk på att växten kan blomma på nytt, så att slå av en gång per år är sällan tillräckligt.

Bekämpa

Här finns många olika alternativ där både slåtter, bete och uppdragning ingår. Mindre bestånd kan täckas med duk. Mycket forskning och försök pågår. Uppdaterade beskrivningar och jämförelser mellan olika metoder finns i Naturvårdsverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande arter. Den hittar du genom att söka på metodkatalog invasiva arter på Naturvårdsverkets webbplats.

Försiktighetsåtgärder vid bekämpning:

- Inga delar av växten är giftiga för människor.
- Var försiktig så att inte frön sprids från mogna frukter.
- Samla plantorna i slutna säckar för att minimera risk för fröspridning.
- Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.

Förväxlingsarter

Jättebalsamin är ganska lätt att känna igen. Den kännetecknas av de mycket kraftiga och stora plantorna, de 3–4 cm rosa eller vita orkidéliknade blommorna, explosivt uppsprickande frökapslar, rödaktiga stjälkar samt långsmala sågtandade blad.

- Större mängder växtavfall ska transporteras i slutna säckar till återvinningscentralen. Ta reda på vart på din återvinningscentral du ska lägga växtavfall från invasiva arter. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.
- Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring av redskap inte kan rinna ut någonstans och orsaka nya etableringar av växten.
- Gör årliga uppföljningar av bekämpningsåtgärder för att ta bort småplantor tills inga nya plantor dyker upp.

Ha för vana att rapportera arten på [invasivaarter.nu](https://www.invasivaarter.nu) när du upptäcker den!

Jätteloka

Jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*) är en flerårig och mycket storvuxen ört som kommer från Kaukasus (Ryssland och Georgien). Den sprids med frön och blomningstiden är mellan juli och september.

Arten finns med på EUs förteckning över invasiva arter vilket betyder att den enligt lag inte får flyttas, odlas, saluföras eller tillåtas att reproducera sig.

Jätteloka är invasiv eftersom den har:

- Förmåga att självpollinera. (Det behövs alltså bara en planta för att skapa frön.)
- Stor fröproduktion: en planta kan få upp till 100 000 frön. En hög andel av fröna är dessutom grobara.
- Hög täthet av frön i jorden (fröbank), där åtminstone några frön överlever två år eller längre.
- Groning tidigt på våren, innan de flesta andra arter börjar växa.
- Låg dödlighet av plantor i etableringsstadiet, vilket annars är vanligt hos växter.
- Snabb tillväxt av bladrosetter vilket gör att beståndet snabbt etableras.
- Förmågan att bilda täta bestånd som täcker övrig vegetation.
- Förmåga att växa även under icke optimala förhållanden, då den kan till exempel vänta med blomningen tills tillräckliga resurser har lagrats.
- Blomning tillräckligt tidigt på säsongen för att varje år kunna producera mogna frön.

Varför är jätteloka ett hot mot biologisk mångfald?

Jätteloka är mycket stor och kan bli upp till tre meter hög. Den bildar kraftiga, ogenomträngliga och täta bestånd som effektivt konkurrerar ut all annan örtflora. Eftersom den trivs både i fuktig och lite torrare jord kan den växa i många olika slags

Här växer jätteloka idag

Jätteloka trivs bäst på öppen eller halvöppen, näringsrik och gärna fuktig mark. Den växer ofta nära städer och tätorter, på mark där man nyligen grävt eller på annat sätt "stört" jorden. Vidare växer jätteloka längs vägar, i dikeskanter samt på fuktängar och stränder. Den kan också komma upp som ogräs i rabatter och planteringar.

■ Utbredning av jätteloka i Sverige baserat på observationer i Artportalen, 1995–2020 (Observera att detta bara är rapporteringar, vilket gör att det är större sannolikhet att arten har rapporterats där det bor fler människor). I Artportalen är det bara i Härjedalen och Lule lappmark där arten inte är rapporterad alls.

miljöer. Då växten producerar stora mängder frön kan ett bestånd snabbt mångdubbla sin storlek i ett område.

Jätteloka är även hälsofarlig

Jättelokans växtsaft är fototoxisk. Detta betyder att växtsaften tillsammans med solens strålning kan ge upphov till blåsor och svårålkta sår på huden. Eftersom skadorna av växtsaften också kan skada ögonen allvarligt är det mycket viktigt att skydda ögonen vid bekämpning av växten. Alla delar av växten; rötter, stjälkar, blommor och frön, innehåller fototoxiskt växtsaft varför skyddsutrustning är viktig vid närkontakt med jätteloka. Om huden utsätts för jättelokans växtsaft, bör det drabbade området tvättas noga med tvål och vatten och den exponerade huden skyddas från solen i flera dagar. Eftersom jättelokan är så spektakulär är det risk för att barn eller vuxna som inte känner till riskerna rör vid växten och på så sätt kommer till skada.

Så fungerar spridningen

Jätteloka sprids i stort sett enbart med frön, men det kan inte uteslutas att jordmassor som innehåller rötter också skulle kunna bidra till spridningen. Växten bildar en stor mängd frön per planta. Fröerna kan spridas med hjälp av vind, vatten, på snö, på skosulor, bildäck, med jordmassor, på larvband, med klippustrutning och så vidare. För att hindra spridningen av arten är det mycket viktigt att jätteloka inte får sätta frö. Eftersom det har rapporterats om långväga spridning av frön i strömmande vatten är det speciellt viktigt att bestånd utmed åar och vattendrag inte får möjlighet att sätta frö.

Människor sprider jätteloka på olika sätt:

- Indirekt spridning när frön fastnar på till exempel skor, däck och maskiner.
- När man flyttar på jord som innehåller frön.
- Dumpning av trädgårdsavfall.

Så arbetar du med jätteloka

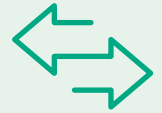
Begränsa

Slå av blomställningarna vid blomning så frösättning aldrig sker, ca 3 ggr per år. (Antal gånger beror på var i landet man befinner sig.)

Bekämpa

Här finns många olika alternativ där både slätter, bete, uppgrävning och plöjning ingår. Mindre bestånd kan täckas med duk. Eftersom mycket forskning och försök pågår så finns uppdaterade beskrivningar och jämförelser mellan metoder i Naturvårdsverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande arter. Den hittar du genom att söka på metodkatalog invasiva arter på Naturvårdsverkets webbplats.

Förväxlingsarter

Jätteloka är ganska lätt att känna igen, men kan förväxlas med andra flockblommiga arter som kvanne, strätta och björnloka. Ingen av dessa arter blir lika hög som jätteloka.

Försiktighetsåtgärder vid bekämpning:

- Skydda hud och ögon från kontakt med växten och växtsaft! Även intorkad växtsaft kan ge skador.
- Om möjligt, arbeta ej vid soligt väder för att undvika skador om du får växtsaft på dig.
- Var försiktig även med avhuggna växtdelar från jätteloka.
- Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring inte kan rinna ut någonstans och orsaka nyetableringar av växten.
- Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.
- Större mängder växtavfall ska transporteras i slutna säckar till återvinningscentralen. Ta reda på vart på din återvinningscentral du ska lägga växtavfall från invasiva arter. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.
- Gör årliga uppföljningar av bekämpningsåtgärder för att ta bort småplantor tills inga nya plantor dyker upp.

Ha för vana att rapportera arten på [invasivaarter.nu](https://www.invasivaarter.nu) när du upptäcker den!

Gul skunkkalla

Gul skunkkalla (*Lysichiton americanus*) är en flerårig, långlivad och storvuxen ört som kommer från västra Nordamerika. Den sprids främst med frön och blommor i maj (lite beroende på var i Sverige den växer). Gul skunkkalla etablerar sig relativt långsamt och plantorna behöver ungefär 5 år på sig innan de blommor. Detta är en av de invasiva arterna i Sverige som det är realistiskt att tro att vi kan utrota.

Arten finns med på EUs förteckning över invasiva arter vilket betyder att den enligt lag inte får flyttas, odlas, saluföras eller tillåtas att reproducera sig.

Gul skunkkalla är invasiv eftersom den har:

- Förmåga att bilda täta bestånd som täcker i princip all övrig vegetation på platsen.
- Snabbt tillväxt tidigt på våren innan de flesta andra arter börjar växa. En snabb tillväxt gör att bestånd effektivt etableras och att andra arter skuggas ut.
- Stor fröproduktion. En planta får i medeltal 1 000 frön per blomställning.
- Förmåga att bilda en fröbank, det vill säga att fröna kan överleva vilande i jorden tills tillfälle ges att gro, i åtminstone sex år.
- Stor spridningsförmåga av frön med hjälp av vatten.

Varför är gul skunkkalla ett hot mot biologisk mångfald?

Gul skunkkalla bildar mycket täta bestånd och har meterhöga, mangoldliknande blad som effektivt skuggar ut andra växter. Där den växer kan den förändra sin miljö genom att dämna upp vattnet så att det blir grundare och mer stillastående, och

Här växer gul skunkkalla idag

Gul skunkkalla trivs bäst i fuktig och näringsrik miljö men klarar sig även i näringsfattiga kärr. Exempel på vanliga växtplatser är översvämmade åstränder, sumpskogar eller sänkor.

■ Utbredning av gul skunkkalla i Sverige baserat på observationer i Artportalen, 1995–2020 (Observera att detta bara är rapporteringar, vilket gör att det är större sannolikhet att arten har rapporterats där det bor fler människor). Växten är vanligast i sydväst där Halland har överlägset flest förekomster.

på så sätt påverka till exempel fisk negativt. Växten kan förekomma i en stort spann av miljöer, från näringsfattiga myrar till näringsrika bäck- eller åmiljöer, så länge det är blött. Den tål temperaturer ner till -15°C där den växer naturligt, vilket betyder att det finns risk för att den skulle kunna trivas långt utanför dess nuvarande utbredning i Sverige.

Andra problem med gul skunkkalla

Gul skunkkalla är väldigt storvuxen, både över och under jord, och varje planta skapar mycket grönmassa som måste hanteras vid bekämpningsåtgärder. Även om det går att bekämpa gul skunkkalla hela växtsäsongen blir arbetet större senare på sommaren. Man kan dessutom riskera att frön sprids vid bekämpningen om man väntar för länge.

Ha för vana att rapportera arten på invasivaarter.nu när du upptäcker den!

Hur sprids gul skunkkalla

Växten sprids främst med frön men kan även etableras med rötter. I Nordamerika sprids fröna med fåglar, men än så länge har man inte sett att detta skett i Sverige. Fröspridning i redan etablerade bestånd sker genom transport i vatten eller genom att fröna bara faller ner på platsen. Växten kan breda ut sig lokalt genom att växten delar sig eller att rötter flyter iväg med vatten.

Människor sprider gul skunkkalla på olika sätt:

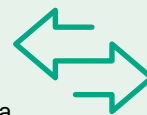
- Genom att plantera växten.
- Dumpning av trädgårdsavfall.
- Flytt av jord som innehåller frön och rötter.

Så arbetar du med gul skunkkalla

Begränsa

Slå av, eller ännu hellre gräv upp, plantorna vid eller innan blomning så att frösättning aldrig sker.

Förväxlingsarter

Gul skunkkalla är lätt att identifiera och det är ingenting i Sverige som är snarlikt och växer till den storleken. Den kännetecknas av de mycket kraftiga upp till 1 m höga bladen och den stora blomställningen i form av en grön blomkolv omslutet av ett stort gult blad. Växten luktar illa precis som namnet antyder.

Bekämpa

Här är det uppgrävning som rekommenderas. Handgrävning innebär mycket arbete men däremot väldigt lite besvär med jordmassor. Grävning med maskin går snabbt men miljöerna där arten växer kan vara besvärliga att ta sig fram i med maskiner. Alla rötter och växtdelar samt frön måste tas om hand för att inte problemet skall förvärras. Uppdaterade beskrivningar och jämförelser mellan olika metoder finns i Naturvårdsverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande arter. Den hittar du genom att söka på metodkatalog invasiva arter på Naturvårdsverkets webbplats.

Försiktighetsåtgärder vid bekämpning:

- Inga delar av växten är giftiga för människor.
- Var försiktig så att inte frön sprids från mogna frukter.
- Samla plantorna i slutna säckar för att minimera risk för frö- och rotspridning.
- Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.
- Större mängder växtavfall ska transporteras i slutna säckar till återvinningscentralen. Ta reda på vart på din återvinningscentral du ska lägga växtavfall från invasiva arter. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.
- Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring inte kan rinna ut någonstans och orsaka nyetableringar av växten.
- Följ upp bekämpningsåtgärder årligen för att bekämpa fröplantor och rotskott tills inga nya plantor dyker upp.

Blomsterlupin

Blomsterlupin (*Lupinus polyphyllus*) är en flerårig ört som kommer från Nordamerikas bergstrakter. Den sprids främst med frön, men kan även spridas med rotdeklar. Växten har förädlats och gett upphov till flera hybrider som är invasiva i olika delar av världen, till exempel regnbågslupin på Nya Zeeland. Blomningstiden är från juni till augusti.

Blomsterlupin finns inte med på EUs förteckning över invasiva arter vilket betyder att den ännu inte omfattas av några regler.

Växten är invasiv eftersom den har:

- En mycket stor förmåga att sprida sig ut i naturen.
- Effektiv fröspridning med uppsprickande fröbaljor som slungar iväg fröna.
- Kraftig rot som lagrar näring och som är svår att dra upp.
- Stor förmåga att helt ta över och skugga ut annan vegetation.
- Fördel gentemot andra växter i näringsfattiga miljöer eftersom den, liksom många andra ärtväxter, samarbetar med kvävefixerande bakterier i en symbios. På så sätt ökar halten kväve i jorden där blomsterlupin växer.

Varför är blomsterlupin ett hot mot biologisk mångfald?

Blomsterlupin etablerar sig lätt på näringsfattig och solbelyst mark, som ofta är rik på andra arter. Eftersom blomsterlupinen fixerar sitt eget kväve gödslar den marken där den växer. En lågvuxen och örtrik flora ersätts därmed av enbart lupiner, eller på sin höjd en högvuxen flora som består av "vanliga arter" som gräsarter, hundkex och tistlar. Blomsterlupin är svår att bekämpa eftersom den har långlivade frön som kan ligga i jorden och vänta på rätt tillfälle att gro under lång tid. Arten kan även lagra mycket näring i sina rötter. Den lagrade

Här växer blomsterlupin idag

Blomsterlupin kan växa på närapå alla marktyper, från lera till grus, från fuktigt till torrt och i nästan hela landet. Växten kräver däremot mycket ljus för att kunna bli dominant och har svårt att ens överleva under skuggiga förhållanden.

■ Utbredning av blomsterlupin i Sverige baserat på observationer i Artportalen, 1995–2020 (Observera att detta bara är rapporteringar, vilket gör att det är större sannolikhet att arten har rapporterats där det bor fler människor). I Artportalen är det bara i Torne lappmark där arten inte är rapporterad alls.

näringsen gör att blomsterlupinen kan skjuta nya skott även om den blir avslagen år efter år. Vid uppgrävning eller flytt av jord kan rötter, även små bitar, skapa nya plantor.

Andra problem med blomsterlupin

Eftersom blomsterlupin konkurrerar ut annan flora så missgynnas många insektsarter indirekt av växten. Pollinatörer som inte är anpassade för att kunna öppna lupinens blommor har helt enkelt svårt att hitta blommor att besöka och eftersom blomningen snabbt är över hos blomsterlupinen återstår det inte mycket som blombesökande insekter kan leva på senare på säsongen.

Så fungerar spridningen

Blomsterlupin sprids främst med frön men kan också spridas med rötter vid grävarbete eller om lupiner växer i jord- eller sandtag. Det är mycket viktigt att växten inte får möjlighet att sätta frön som kan spridas till omgivningen. Det är inte ovanligt att en enda planta kan ge upphov till hela 2 500 frön per år. Växten skickar ut fröna någon meter från moder-

plantan genom snabbt uppsprickande fröbaljor. Frösättning skall undvikas också för att minska risken att en fröbank byggs upp i jorden. Fröbanken består av frön som vilar, men som kan gro vid gynnsamma förhållanden. De flesta lupinfröna gror första året. Efter det minskar antal frön som gror. Men även om det bara är några få procent av fröna som lever efter ett antal år så kan fröbanken ändå vara så stor att det innebär en stor risk för uppkomst av nya plantor. I bestånd av sandlupin (en närbesläktad men mindre växt än blomsterlupin) på Island kan fröbanken i äldre bestånd bestå av upp till 6 700 frön per kvadratmeter.

Människor sprider blomsterlupin på olika sätt:

- Genom att plantera eller så ut växten.
- Indirekt spridning när frön fastnar på till exempel skor, däck och maskiner.
- När man flyttar jord som innehåller frön eller rottdelar.
- Genom dumpning av trädgårdsavfall.

Så arbetar du med blomsterlupin

Begränsa

Slå av blomställningarna vid blomning så frösättning aldrig sker, ungefär två gånger per år. (Det beror på var i landet man befinner sig.)

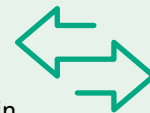
Bekämpa

Här finns många olika alternativ där både bl.a. slåtter och uppgrävning ingår. Eftersom mycket forskning och försök pågår så finns uppdaterade

FOTO: JÖRGEN WISSMAN

Förväxlingsarter

De flesta känner igen blomsterlupin men den kan ibland förväxlas med blåeld som också trivs i torra och magra miljö som torra vägkanter. Blomsterlupin kännetecknas av de spektakulära och blå, rosa eller vita blomställningarna. Bladen är fingrade med många smala småblad i en krans. Efter blomning går växten från ett färggrant intryck till ett brungrått utseende på grund av att fruktbaljorna blir bruna när de mognar.

beskrivningar och jämförelser mellan metoder i Naturvårdsverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande arter. Den hittar du genom att söka på metodkatalog invasiva arter på Naturvårdsverkets webbplats.

Försiktighetsåtgärder vid bekämpning:

- Var försiktig så inte blomsterlupinens frukter är mogna och sprider frön vid bekämpningen.
- Samla plantorna i slutna säckar för att minimera risk för frö- och rottdelspridning.
- Blomsterlupin sprids inte med blad och stjälk men frön kan efter mogna så var försiktig om du låter växtmaterial vara kvar på platsen eller vid kompostering.
- Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.
- Större mängder växtavfall ska transporteras i slutna säckar till återvinningscentralen. Ta reda på vart på din återvinningscentral du ska lägga växtavfall från invasiva arter. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.
- Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring inte kan rinna ut någonstans och orsaka nyetableringar av växten.
- Gör årliga uppföljningar av bekämpningsåtgärder för att ta bort småplantor tills inga nya plantor dyker upp.

Ha för vana att rapportera arten på [invasivaarter.nu](https://www.invasivaarter.nu) när du upptäcker den!

Kanadensiskt gullris

Kanadensiskt gullris (*Solidago canadensis*) är en flerårig ört som kommer från östra Nordamerika (Kanada till Mexiko). Den sprids främst med vindspridda frön. Växten har odlats som prydnadsväxt och sprids fortfarande från många trädgårdar i Sverige. Blomningstiden är september – oktober.

Kanadensiskt gullris finns inte med på EUs förteckning över invasiva arter vilket betyder att den ännu inte omfattas av några regler

Växten är invasiv eftersom den har:

- En mycket stor förmåga att sprida sig ut i naturen med hjälp av de vindspridda fröna.
- Förmåga att breda ut sig via jordstammar och bilda stora täta och ogenomträngliga bestånd.
- Stor förmåga att helt ta över och skugga ut annan vegetation.

Varför är kanadensiskt gullris ett hot mot biologisk mångfald?

Kanadensiskt gullris kan bli upp till två meter hög och har en stor spridningsförmåga. Arten har en tendens att invadera och sprida ut sig på öppna sandrika och näringsfattiga torrängar, stäppmiljöer och ruderatmarker, som annars innehåller lågvuxna och konkurrenssvaga växter. Dessa typer av växtsamhällen har redan minskat mycket de senaste 100 åren beroende på förändringar av markanvändningen, vilket gör att hotet från kanadensiskt gullris blir allvarligt.

Så fungerar spridningen

Kanadensiskt gullris sprids främst med frön, men små fragment av jordstammen kan också slå rot. Jordmassor från platser där arten vuxit är därför också en spridningskälla. Eftersom jordstammen eller rötter kan följa med upp när man slår av växten kan maskiner som används vid slåtter

Här växer kanadensiskt gullris idag

Kanadensiskt gullris kan växa på många olika sorters marker och klarar av olika nivåer av näring och fuktighet. Detta gör att arten kan växa i allt från fuktiga strandskogar till torra sandytor. Den är dock vanligast i vägkanter, banvallar, på övergivna fält och i andra miljöer som är tydligt påverkade av människan.

■ Utbredning av kanadensiskt gullris i Sverige baserat på observationer i Artportalen, 1995–2020 (Observera att detta bara är rapporterarter, vilket gör att det är större sannolikhet att arten har rapporterats där det bor fler människor). I Artportalen är det bara i Lappland där arten inte är rapporterad alls.

också vara en spridningskälla, även om man inte slår när växten är i frö. Det är mycket viktigt att växten inte får möjlighet att sätta frön som kan spridas till omgivningen. Varje planta kan ge upphov till flera tusen frön per år och dessa sprids effektivt med vinden.

Människor sprider kanadensiskt gullris på olika sätt:

- Med slåtteraggregat, larvband, skopor m.m.
- När man flyttar på jord som innehåller frön eller rötter.
- Dumpning av trädgårdsavfall.

Så arbetar du med kanadensiskt gullris

Begränsa

Slå av blomställningarna strax innan blomning så att frösättning aldrig sker.

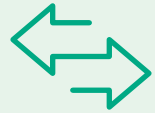
Bekämpa

Av de invasiva arterna kan kanadensiskt gullris rankas som en av de något lättare arterna att utrota. Här finns många olika alternativ där både slätter, harvning och uppgrävning ingår. Eftersom mycket forskning och försök pågår så finns uppdaterade beskrivningar och jämförelser mellan metoder i Naturvårdsverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande arter. Den hittar du genom att söka på metodkatalog invasiva arter på Naturvårdsverkets webbplats.

Försiktighetsåtgärder vid bekämpning:

- Inga delar av växten är giftig så det behövs ingen skyddsutrustning.
- Var försiktig så inte frukter är mogna vid bekämpning så att frön sprids.
- Det är lätt att rötter följer med vid slätter så även om att inte stjälk och blad slår rot är det risk för att rötter finns med i materialet.
- Frön kan efter mogna så ta bort avslagna växt-delar så fort som möjligt om arten hunnit gå upp i blom.
- Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.
- Större mängder växtavfall ska transporteras i slutna säckar till återvinningscentralen. Ta reda på vart på din återvinningscentral du ska lägga växtavfall från invasiva arter. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.

Förväxlingsarter

Kanadensiskt gullris är inte så välkänd som många andra av de besvärligaste invasiva växtarterna och kan blandas ihop med höstgullris, som också är en trädgårdsväxt, samt den lite lägre och inhemska arten gullris.

Arten kännetecknas av de otaliga, små och gula blomkorgarna som sitter på grenar i toppen på växten. Bladen sitter direkt på stammen och är långsmala, sågtandade och ca 20 cm långa. Det är vanligt att de snabbt bildar stora bestånd där de etablerats.

- Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring inte kan rinna ut någonstans och orsaka nyetableringar av växten.
- Gör årliga uppföljningar av bekämpningsåtgärder för att ta bort småplantor tills inga nya plantor dyker upp.

Ha för vana att rapportera arten på [invasivaarter.nu](https://www.invasivaarter.nu) när du upptäcker den!

Parkslide

Parkslide (*Reynoutria japonica*, tidigare *Fallopia japonica*) är en flerårig, storvuxen ört som kommer från Himalaya. Den sprids med rötter och stamdela. Även om arten blommar i september–oktober så finns det än så länge bara honplantor i Sverige och därför produceras inga frön.

Parkslide finns inte med på EUs förteckning över invasiva arter vilket betyder att den ännu inte omfattas av några regler.

Parkslide är invasiv eftersom den har:

- Lätt att etablera sig på närapå vilken typ av jord som helst.
- Lätt att sprida sig med ytterst små rot- eller stamfragment. Arten kan etablera sig från rotbitar som väger mindre än ett gram.
- En snabb start och tillväxt tidigt på våren, före de flesta andra arter.
- En snabb tillväxt, vilket gör att beståndet snabbt etableras, och förmågan att bilda täta bestånd som täcker övrig vegetation. Parkslide är således är mycket konkurrenskraftig gentemot andra arter.
- Rötter som lagrar näring på stora djup vilket gör att arten kan återetablera sig även då ovanjordisk vegetation och ytliga rötter har tagits bort. Därför är parkslide mycket svår att bekämpa.
- Förmåga att använda sina lagrade resurser till att skjuta nya skott i många år efter att behandling som slätter eller kemisk bekämpning har påbörjats.
- Förmåga att reagera på bekämpningsförsök genom att skjuta rotskott upp till sju meter från huvudplantan.
- Högre tolerans för kemiska bekämpningsmedel jämfört med många andra arter.

Här växer parkslide idag

Parkslide trivs bäst i fuktig näringsrik miljö som åstränder, vägkanter, längs diken eller i sänkor, men kan trivas i ett mycket stort spann av miljöer. Eftersom rotsystemet är så omfattande så kan växten hitta vatten på stora djup och på så sätt trivas även på relativt torr mark.

■ Utbredning av parkslide i Sverige baserat på observationer i Artportalen, 1995–2020 (Observera att detta bara är rapporteringar, vilket gör att det är större sannolikhet att arten har rapporterats där det bor fler människor. Även om parkslide förekommer ända upp till Norrbotten är det tätast med bestånd i Skåne och längs västkusten.

Varför är parkslide ett hot mot biologisk mångfald?

Parkslide är högvuxen och kan bilda stora, täta bestånd som skuggar och konkurrerar ut närapå all annan flora. Rötterna utsöndrar ett ämne som hämmar tillväxt och etablering av andra arter och dessutom bildas tjocka lager (upp till flera decimeter) av gamla stjälkar på växtplatsen vilket gör det ännu svårare för annan flora att etablera sig. I europeiska länder där parkslide är mer spridd ser man bäck- och åsystem som är helt överväxta av arten. I Norge etablerar sig arten på steniga havsstränder. Eftersom parkslide har förmågan att etablera sig och att konkurrera ut arter i ett så stort spann av miljöer är det risk för stora skador på ekosystem var den än etablerar sig.

FOTO: MATS LINDQVIST

Andra problem med parkslide

Tyvänn växer parkslide ibland i närheten av jord- eller sandtäckter då den klarar att växa i sandiga och grusiga miljöer. Eftersom arten skapar stora och utbredda rotsystem och dessutom kan börja växa från mycket små rotbitar finns stor risk att den förs ut med massor från dessa täkter. Att minimera och helst utrota arten på dessa platser är av stor vikt för att minska spridning och för att minska de omfattande kostnader som utrotning av arten innebär när den väl har etablerats.

Parkslide har först och främst spridit sig genom att den använts i planteringar av trädgårdsägare. Tyvärr är det mycket dyrt och svårt att bekämpa arten och många mark- och tomtägare står nu inför stora kostnader när man vill ta bort arten. I tätbebyggda områden kan rotskott dessutom dyka upp på granntomter vilket ställer till med ytterligare bekymmer i form av ansvarsfrågor. I Storbritannien är det svårt att sälja en fastighet med etablerade bestånd av parkslide, eller åtminstone sänks värdet på fastigheten. Bland annat beror detta på att försäkringsbolag inte vill ersätta skador som växten orsakar.

Så fungerar spridningen

Eftersom det bara verkar finnas honplantor av parkslide i Sverige kan arten inte föröka sig med frön, utan bara genom rot- och stamdelar. Den sprids med:

Människors aktiviteter:

- Trädgårdsodling.
- Dumpning av trädgårdsavfall.
- Flytt av jord som innehåller rot- eller stamdelar.
- Indirekt spridning av rotfragment på däck, maskiner etc.
- Oförsiktighet vid bekämpning.

Växtens egna spridning:

- Genom rotskott.
- Med vatten: om rottdelar eroderar från åkanter, eller om stamdelar hamnar i vatten på annat sätt kan de sprida sig mycket långt.

Flera invasiva slidearter

Här behandlas flera arter som en art. Förutom parkslide ingår den närbesläktade jätteslide – *Reynoutria sachalinensis* och en rad hybrider som arterna kan ge upphov till. Parkslide är den absolut vanligaste arten av dessa i Sverige och tenderar att vara mer aggressiv och lättspredd än jätteslide. Jätteslide blir dock betydligt större än parkslide. Bekämpning och förhållningssätt är samma för båda dessa arter liksom för deras hybrider.

Så arbetar du med parkslide

Begränsa

Egentligen finns inga begränsningsåtgärder för parkslide. Om växten inte breder ut sig är det bättre att vänta med åtgärder tills dess att man ska utrota arten med planerade och kraftfulla åtgärder. Se dock till att det inte grävs nära beståndet och undvik att rötter eller gröna delar sprids.

Bekämpa

Här finns många olika alternativ där både slätter, grävning och inneslutning ingår. Det är tyvärr en mycket besvärlig art där det är svårt att hitta en metod som fungerar effektivt överallt. Planera bekämpningen noga och vänta inte för länge med påbörja den. Besprutning med kemiska bekämpningsmedel är en metod som ofta används i länder som Storbritannien och USA, men arten är svår att bekämpa även med dessa. Eftersom mycket forskning och försök pågår så finns uppdaterade beskrivningar och jämförelser mellan metoder i Naturvårdsverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande arter. Den hittar du genom att söka på metodkatalog invasiva arter på Naturvårdsverkets webbplats.

Försiktighetsåtgärder vid bekämpning:

- Inga delar av växten är giftig så ett par handskar räcker.
- Var försiktig så inga växtdelar sprids. Detta gäller både stam och rötter.
- Gör bekämpningsåtgärder där det är möjligt att helt utrota beståndet, det vill säga där bestånden är små. Det är viktigt att minska antalet växtplatser, men att helt utrota stora bestånd är svårt med dagens kunskap och metoder.
- Om växtmaterial skall flyttas: samla plantorna i slutna säckar eller motsvarande för att minimera risk för spridning.
- Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.
- Ta reda på vart på din återvinningscentral du ska lägga växtavfall från invasiva arter. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.
- Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring inte kan rinna ut någonstans och orsaka nyetableringar av växten.
- Gör årliga uppföljningar av bekämpningsåtgärder för att bekämpa rotskott i åtminstone fem år efter att ovanjordiska skott har försvunnit.

Förväxlingsarter

Parkslide är ganska lätt att lära sig känna igen. Arten och dess släkting, jätteslide, kännetecknas av sin storlek och enorma växtkraft. Dessa arter skjuter upp flera meter höga stjälkar på vår och försommar. Växten påminner om bambu men med stora blad som är äggformade med uttagen spets (parkslide) eller hjärtformade (jätteslide).

Ha för vana att rapportera arten på invasivaarter.nu när du upptäcker den!

Vresros

Vresros (*Rosa rugosa*) är en vedartad och mycket taggig buske med stora vita eller rosa blommor. Den kommer från de östra delarna av Asien. Växten sprids både med frön och rotskott och blommor mellan juni och september. Vresros har länge använts som en trädgårdsväxt.

Vresros finns inte med på EUs förteckning över invasiva arter vilket betyder att den ännu inte omfattas av några regler.

Växten är invasiv eftersom den har:

- En mycket stor förmåga att etablera sig och sedan breda ut sig i naturen.
- Förmåga att skjuta ut långa rotskott som kan komma upp flera meter från huvudplantan.
- Frön som sprids mycket lätt med både fåglar och i vatten.
- Ett kraftigt rotsystem som är svårt att få bort.
- Stor förmåga att helt ta över sandiga och grusiga miljöer och skugga ut annan vegetation.

Varför är vresros ett hot mot biologisk mångfald?

Vresros etablerar sig lätt i sandiga eller grusiga miljöer. Där bildar den ogenomträngliga snår som skuggar ut andra arter. Att få bort arten kan vara väldigt svårt då nya plantor kommer från rötter eller rotfragment.

Här växer vresros idag

Arten trivs på blottad sandig och grusig mark. Den växer på allt ifrån havsstränder och torra gräsmarker till vägkanter och störda ytor i urban miljö. Vresros står också kvar i många planteringar eftersom den länge har använts som trädgårdsväxt.

Här växer vresros idag

■ Utbredning av vresros i Sverige baserat på observationer i Artportalen, 1995–2020 (Observera att detta bara är rapporterarter, vilket gör att det är större sannolikhet att arten har rapporterats där det bor fler människor). I Artportalen är det bara i Åsele-, Lule- och Torne lappmark där arten inte är rapporterad alls.

Så fungerar spridningen

Vresros får stora nypon som i genomsnitt innehåller ungefär 60 frön. Nyponen äts av fåglar och däggdjur och kan därför spridas över stora avstånd. Fröna och nyponen flyter dessutom vilket innebär att vresros kan sprida sig i vatten längs stränder eller till nya områden. (Man har till och med hittat nypon som efter nio månader i havsvatten hade grobara frön.) Detta gör att vresros som växer på stränder kan orsaka nyetableringar mycket långt bort.

När väl arten är etablerad kan den lokalt sprida sig med rotskott. Detta gör att den bara på några år kan skapa stora snår. Små bitar av rotskott kan skapa en ny planta vilket gör att den kan etablera sig vid användning av jord eller sand som innehåller rötter. Vid erosion på stränder kan rötter spridas genom att delar bryts loss och flyter iväg.

Så arbetar du med vresros

Begränsa

Slå av växten vid blomning varje år så frösättning aldrig sker.

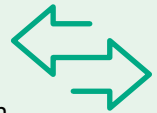
Bekämpa

Här finns många olika alternativ där både slätter, täckning och uppgrävning ingår. Eftersom mycket forskning och försök pågår så finns uppdaterade beskrivningar och jämförelser mellan metoder i Naturvårdsverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande arter. Den hittar du genom att söka på metodkatalog invasiva arter på Naturvårdsverkets webbplats.

Försiktighetsåtgärder vid bekämpning:

- Växten är mycket taggig så skyddsutrustning eller redskap för att undvika stick är nödvändigt.
- Var försiktig så inte rottdelar eller frön sprids vid transport av massor eller växtdelar.
- Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.
- Större mängder växtavfall ska transporteras i slutna säckar till återvinningscentralen. Ta reda på vart på din återvinningscentral du ska lägga växtavfall från invasiva arter. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.

Förväxlingsarter

Vresros är relativt välkänd men kan blandas ihop med andra rosarter. Vresros kännetecknas av stora rosa eller vita enkla blommor, stora orange-röda uppsvällda nypon och tätt taggiga stjälkar.

- Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring inte kan rinna ut någonstans och orsaka nyetableringar av växten.
- Gör årliga uppföljningar av bekämpningsåtgärder för att ta bort småplantor tills inga nya plantor dyker upp.

Ha för vana att rapportera arten på [invasivaarter.nu](https://www.invasivaarter.nu) när du upptäcker den!

